

Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Философски факултет

Катедра „Европеистика“

Научна специалност 3.3 – Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС – Външнотърговска политика на ЕС)

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертация за присъждане на образователна и научна степен

„Доктор“ на тема:

**„Външнотърговски отношения между Европейския съюз и
Руската федерация – стратегическо партньорство или студен
мир“**

на

Роксана Валериева Трифонова

Научен ръководител:

доц. дпн Калоян Симеонов

София, 2019 г.

Дисертационният труд е с общ обем 223 страници, от които увод, три глави и заключение; използвана литература и приложение. В подкрепа на изложението са включени 12 таблици, 24 графики, 3 инфографики и 1 сравнителен модел. Библиографията включва общо 147 източника, от които 29 на български език и 115 на английски език и 3 на руски език. Към дисертационния труд има едно приложение.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

1. Структура и съдържание на дисертационния труд
2. Обща характеристика на дисертационния труд – актуалност, основни цели и задачи, обект и предмет на изследването, изследователска теза, методология на изследването и ограничения в обхвата на изследване
3. Структура и съдържание на дисертационния труд
4. Кратко изложение на дисертационния труд
  - 3.1 Първа глава. Международна търговия и външнотърговска политика
  - 4.2 Втора глава. Търговска политика на Европейския съюз и Руската федерация
  - 3.3 Трета глава. Външнотърговски отношения между ЕС и Руската федерация през периода 1992 – 2018 г.
5. Заключение
6. Приноси в дисертационния труд
7. Списък на публикациите по темата и проблематиката на дисертационния труд

1. Структура и съдържание на дисертационния труд

Увод

I глава Международна търговия и външнотърговска политика

1. Основни характеристики на международната търговия и външнотърговската политика
  - 1.1 Същност и теории за международната търговия
  - 1.2 Външнотърговска политика – видове и инструменти за нейното осъществяване
2. Регულიране на международната търговия и функциониране на Световната търговска организация
  - 2.1 Роля и функции на СТО
  - 2.2 Между свободната търговия и протекционизма – тенденции
3. Понятията „стратегическо партньорство“, „студен мир“ и „търговска война“ в измеренията на международната търговия и външнотърговската политика

II глава Търговска политика на Европейския съюз и Руската федерация

1. Европейския съюз – динамика и форми на икономическа интеграция
  - 1.1.1 Общи характеристики на икономиката на Съюза
  - 1.1.2 Вътрешен пазар на ЕС
  - 1.1.3 Икономически и паричен съюз на ЕС
2. Обща търговска политика на Европейския съюз
  - 2.1 Регламентиране и инструменти на общата търговска политика
  - 2.2 Търговия със стоки и услуги – кратък обзор
  - 2.3 Позициониране на ЕС на международните търговски пазари. Търговски споразумения и договарености с ключови партньори
3. Икономическо развитие на Руската федерация – основни характеристики и тенденции
4. Търговска политика на Руската федерация
  - 4.1 Институционална и законодателна рамка в Русия. Инструменти на търговската политика
  - 4.2 Търговия със стоки и услуги – кратък обзор
  - 4.3 Роля на Руската федерация за развитие на световната търговия. Създаване на Евразийския съюз

III глава Външнотърговски отношения между ЕС и Руската федерация през периода 1992 – 2018 г.

1. Еволюция на двустранните търговски отношения между Европейския съюз и Руската федерация в периода 1992-2018 г.
  - 1.1 В посока към „стратегическото партньорство“ (1992 – 2012 г.)
  - 1.2 В посока към „студения мир“ (2013-2018 г.)
2. Отражение на развитието на външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация върху външната търговия и икономиката на България

3. Двустранните търговски отношения между ЕС и РФ през погледа на водещи специалисти в областта на международните отношения
4. Перспективи и предизвикателства за външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация – по пътя към стратегическото партньорство или студения мир

Заключение

Библиография

Приложения

2. Обща характеристика на дисертационния труд – актуалност, основни цели и задачи, обект и предмет на изследването, изследователска теза, методология на изследването и ограничения в обхвата на изследване

Днес в световен мащаб се пише историята на „ерата на парадоксите“. Време, в което е трудно да бъдат дадени точни отговори и правилни оценки. Ставаме свидетели на сблъсъци между минало и настояще, традиции и новаторство, материален прогрес и духовност. Причина за това е глобализацията, в резултат на която поддържането на националния суверенитет и идентичност става все по-трудно, тъй като икономиката и културата стават транснационални. В този свят доминиран от глобалните процеси на кардинални промени и трансформации, пред държавите възниква въпросът за това как да продължават съществуването си и да се развиват.

Появяват се наднационални обединения, едно от които е Европейският съюз (ЕС), представляващ богато разнообразие от специфични култури, политики и националности. В началото на 21-ви век неговото съществуване и развитие са изправени пред редица трудности. От една страна, поддържането на територията на Съюза на реално функциониращ единен пазар, осигуряващ устойчив икономически растеж, а от друга постигането на политическа стабилност и установяването на ефективен модел на интеграция и сближаване.

Пред подобни предизвикателства се изправя и най-голямата по територия национална държава – Руската федерация. Често определяна от запада като „енергийната супер сила“, притежаваща едни от най-големите световни запаси от природни ресурси, тя среща редица трудности в своето икономическо и политическо развитие. Страната се характеризира с по-скоро нестабилен икономически растеж, дължащ се до голяма степен

на факта, че икономиката е силно зависима от износа на петрол и газ. Наблюдава се силна поляризация при развитието на отделните региони във федерацията поради голямата територия и различия в географското разположение и природните условия.

Въпреки посочените трудности, както Европейският съюз, така и Русия се стремят към формирането и утвърждаването на своята глобална роля. Тези стремежи са силно изразени и в полето на международната търговия.

Основната изследователска цел на дисертационния труд е да анализира развитието на външотърговските отношения между ЕС и Руската федерация в периода 1992-2018 г. и да очертае перспективите и предизвикателствата пред тях.

Актуалността на изследваните въпроси се обуславят от различни фактори, като някои от по-важните от тях са следните:

- От икономическа и политологична гледна точка външотърговските отношения между ЕС и Руската федерация ще окажат сериозно влияние върху развитието на международната търговия и политика, в това число и на Световната търговска организация. Пример за това са последиците от т.нар. „Украинска криза“;

- Руската федерация е двигателят за създаването на Евразийския съюз, който се очертава като нов субект на световната търговска сцена, а Европейският съюз е основният инициатор за сключването на споразумения за свободна търговия;

- Независимо дали в положителна или отрицателна насока, търговските отношения между ЕС и Руската федерация ще окажат влияние върху икономическото и социалното им развитие;

- В частност тези отношения ще повлияят и на търговията и икономическото развитие на България, която е държава-членка на ЕС, но има исторически силно развити търговските отношения с Русия, включително и висока степен на енергийна зависимост от нея.

Обект на изследването са външотърговските отношения между ЕС и Руската федерация.

Предметът на изследването е процесът, по който се развиват външотърговските отношения между ЕС и Русия в условията на икономическата глобализация и динамичната геополитическа обстановка в световен план. По своя характер настоящето изследване може да бъде определено като интердисциплинарно, като ще бъде използван научният

инструментариум на икономическата и политологичната науки. Поради тази причина в дисертацията се съдържат две различни, но взаимнообвързани и взаимодопълващи се изследвания – икономическо и политологично.

Икономическото изследване е изградено върху основата на две хипотези. Първата предполага, че настъпването на някои значими геополитически събития оказва сериозно влияние върху посоката на развитие на търговски отношения между Съюза и Русия. Тя ще бъде доказана или отхвърлена като съждение чрез изследване на влиянието на двустранните ограничителни мерки наложени в резултат на „Украинската криза“ върху търговските отношения между ЕС и Русия.

Втората хипотеза предполага, че в резултат на членството на Русия (2012 г.) в Световната търговска организация следва да настъпят сериозни промени в посока либерализиране на водената от страната външнотърговска политика, което да доведе до подобряване на двустранните търговски отношения с ЕС.

Политологичното изследване представлява матрицата на международните търговски отношения и връзката с други ключови фактори, като то разглежда основните актьори (ЕС, Руската федерация, СТО и Евразийския съюз), пряко обвързани с обекта и прави допускания за техните позиции, интереси и начини на взаимодействие.

Изследването в дисертационния труд почива както върху количествени, така и върху качествени изследователски **методи**. Използвани са общологическите методи на анализ и синтез, както и абстракция и обобщение. Приложен е комплексен подход към анализа на определени събития, като са представени причинно-следствените връзки и произтичащите последици. На концептуално ниво е използван сравнителен подход. Той е заложен във втора и трета глава от дисертационния труд. За целта се извършва интерпретативен анализ на нормативни и стратегически документи. Количественият анализ се осъществява върху основата на систематизирани статистически данни, представени графично и таблично относно:

- Външнотърговската политика на Европейския съюз и Руската федерация;
- Търговския поток преди и след членството на Русия в СТО;
- Търговския поток в периода преди и след ограничителните мерки.

Използвани са бази данни на Евростат, Федерален статистически институт на Русия, Националният статистически институт на България и други.

Друг основен метод на изследването е провеждането на дълбочинни интервюта с експерти, изследователи и водещи специалисти в областта на международната търговия и по-конкретно външнотърговските отношения между Русия и ЕС.

Изследването е структурирано в следните **изследователски задачи**:

1. Първата изследователска задача се изразява в очертаване и концептуализиране на понятийната рамка. С цел задаване на теоретичната изследователска перспектива се разглеждат измеренията на международната търговия и външнотърговска политика, както и тенденциите за тяхното развитие. В този контекст са дефинирани и изследваните понятията „стратегическо партньорство”, „студен мир”, „търговска война” и „Украинска криза“ (първа глава на дисертационния труд);

2. Втората изследователска задача е да бъдат установени механизмите, както на функциониране на общата търговска политика на Европейския съюз, така и на търговската политика на Руската федерация (втора глава на дисертационния труд). За изпълнението на тази задача ще се създаде рамка на базата на количествено изследване на статистически данни и преглед на ключови правни актове, която почива на три основни компонента:

- Институционална и законодателна рамка;
- Инструменти на търговската политика;
- Търговия със стоки и услуги.

3. Третата изследователската задача е да се открият позициите на Съюза и Русия в световната търговия. За тази цел са разгледани търговски споразумения и договорености с ключови партньори, включително създаването и развитието на Евразийския съюз и отношенията със Световната търговска организация (втора глава на дисертационния труд);

4. Четвъртата изследователска задача е анализ на двустранните търговски отношения в периода 1992-2018 г. въз основа на нормативни документи и статистически данни (създаване на сравнителен модел за анализ), като този период е разделен на два подпериода – преди и след налагането на санкции във връзка с „Украинската криза“ (трета глава на дисертационния труд);

5. Петата изследователска задача е създаването на въпросник и провеждането на интервюта с експерти и анализатори във връзка с изследваната област. Целта на тази задача е да бъдат събрани и изследвани мненията на конкретни специалисти, което да

послужи за антитеза, защита на представената авторова теза или открояването на важни нюанси в предмета и обекта на изследването (трета глава на дисертационния труд);

6. Шестата изследователска задача е да се проследят ефектите от развитието на външотърговските отношения между ЕС и Руската федерация върху външната търговия и икономиката на България (трета глава на дисертационния труд);

7. Седмата задача е обобщаване на резултатите и формулиране на изводи относно развитието на външотърговските отношения между Русия и Съюза (трета глава на дисертационния труд).

Изследователската теза, която се анализира е: Европейският съюз и Руската федерация ще продължат известно време да са между стратегическото партньорство и студения мир в своите търговски и геополитически взаимоотношения, като двата вида взаимоотношения ще си влияят взаимно. „Стратегическото партньорство“ може да бъде катализатор за растежа и развитието на икономиките, стимул за пазарната среда с цел разкриването на нови работни места и двигател за повишаване на стандарта на живот, а от друга страна „студеният мир“ би довел до задълбочаване на вече съществуващата икономическа и политическа криза между ЕС и Руската федерация, засилване на търговските санкции и застои на външотърговските отношения. В следващите едно-две десетилетия не се очаква да се стигне до някоя от двете крайности – нито Руската федерация ще се превърне в най-стратегическият търговски партньор на ЕС, нито студеният мир ще доведе до „замразяване“ на търговските взаимоотношения между двата икономически и търговски партньора.

Настоящата дисертация има следните **ограничения** на изследването:

- От темпорален характер – Вземайки под внимание богатото историческо минало на Руската държава и продължителните интеграционни процеси довели до създаването на Европейския съюз, е необходимо да бъдат поставени следните времеви рамки. За начален период на изследване е избрана 1992 г., а референции към предходни периоди ще бъдат по-скоро изключение и единствено за маркиране на исторически контекст. Изборът се обуславя от няколко ключови събития. Разпадът на Съветския съюз през декември 1991 г., което довежда до радикални промени на световната политическа и икономическа карта. Това е период, в който изчезва двуполусният геополитически модел (край на Студената война) и се прекратява съществуването на Съвета за икономическа

взаимопомощ. В редица държави, сред които и самата Русия започва процес на преминаване от планова към пазарна икономика, промяна в ориентацията и характера на външнотърговската политика, търсене на нови пазари и курс на реинтеграция в глобалната световна икономика. Междувременно през февруари 1992 г. е подписан договорът от Маастрихт (влизащ в сила от 01.01.1993 г.), с който се създава Европейския съюз. С него се дава един по-силен интеграционен тласък водещ към по-задълбочена икономическа интеграция между държавите членки на ЕС. За краен период на изследването е избрана 2018 г., така че към момента на завършване на текста да има възможно най-актуални и същевременно пълни официални данни за изследвания обект;

- Ограничения по отношение на обхвата на изследваната материя – Изследването се концентрира основно върху икономическите отношения между Европейския съюз и Руската федерация, и по-конкретно върху външната търговия със стоки и услуги, инвестициите и двустранните търговски санкции. Това от своя страна до голяма степен предопределя и географските ограничения, в които се поставя дисертационния труд, а именно държавите членки на ЕС и Руската федерация, като по-малко внимание е обърнато на глобалните търговски процеси.

3. Кратко изложение на дисертационния труд

3.1 Първа глава. Международна търговия и външнотърговска политика

В първа глава на дисертационния труд е очертана понятийната и теоретичната рамка, призмата през която е разгледан и изследван обектът. Свързващият елемент между всички съставни части на дисертационния труд е заложената в заглавието дума „отношения“. От концептуална гледна точка по своята смислова същност тя носи в своя обхват от една страна идеята за „взаимната връзка между различни страни, явления, величини“, както и „взаимно общуване“ и от друга „начин на поведение към някого“ и „насока, гледище“. При отношенията между ЕС и РФ в полето на външната търговия се цели да бъдат разгледани четири концептуални нива. Първото – „взаимната връзка“, което представлява съвкупността от процесите на размяна на стоки, услуги, капитали и други материални и нематериални ценности. Второто „взаимното общуване“, което е повлияно от геополитическите процеси. Третото начинът на поведение един към друг като партньори или опоненти и четвърто насоката на развитите на тези отношения.

За да съществуват и за да се развиват тези „отношения“ е необходимо те да бъдат поставени в контекста, средата, в която им се налага да се развиват. Те не са самостоятелно, независимо явление, а част от процесите на развитието на международната търговия и външотърговска политика. Поради тази причина в първа глава, авторът последователно е разгледал:

➤ Основните характеристики на международната търговия – идентифицирани посредством теоретични и емпирични изследвания на меркантилистката, класическата, неокласическата или съвременната школа и повлияни от обществено-икономическото развитие. Въз основа на всички представени теоретични направления е направен общия извод, че външната търговия е един динамичен, непрекъснато обновяващ се процес, който се основава на редица фактори, които си кореспондират. В резултат на така създамата се среда се проявява невъзможността на търговците и техните организации сами да защитават интересите си, което води до развитие на външотърговската политика на всяка отделна страна;

➤ Същност на външотърговска политика и инструменти за нейното осъществяване – от историческа гледна точка най-старата известна система на търговска политика е тази на меркантилизма. В следствие, в резултат на постоянно еволюиращата среда се обособяват още две системи: на свободната търговия и протекционизма. Независимо от следвания модел, търговската политика се осъществява от определен набор инструменти, които най-общо в дисертационния труд са разделени в две групи: административни (преки търговски ограничения и протекции, целенасочен валутен контрол, заемане на чужди платежни средства) и икономически (индиректно въздействие чрез провежданата парична и бюджетна политика). Представен е кратък аналитичен преглед на част от тези средства, с цел полагане на необходимата теоретична основа за разгръщане на изложението във втора и трета глава. Установено е, че голямото разнообразие от форми и характер на инструментите на външотърговската политика оказва влияние върху вноса и износа, а също така води до преразпределение на доходи от потребителите към производителите и държавата или обратното. Понякога тези средства може да са причина за чиста загуба на благосъстояние, понеже това, което губят потребителите от повишението на цените не се компенсира изцяло от ползите на производителите и на държавата. Често съществува и риск за ограничаване и на износа – било поради ответни мерки на контрагентите, било

поради това, че няма ресурс за внос. Именно поради тази причина през 20-ти век се предприемат действия за създаването на международна организация, чиято основна цел е регулиране на международната търговия и външнотърговската политика на държавите с цел баланс и развитие на световните пазари;

➤ Световната търговска организация е един от глобалните актьори – сравнително силен и добре функциониращ. Често поради тази причина на организацията се гледа като на инструмент за много по-широко регулиране, отколкото му е вменено поначало. Неоспорим факт е обаче, че СТО е организация, създадена да управлява търговията и търговските споразумения и не може да бъде отговорна за всички глобални проблеми. Глобализацията изисква подобряване на управлението на международната търговия и изработване на подходящи механизми за нейното регулиране. Поради тази причина усилията се насочват към разширяване правомощията на СТО и вменяване в отговорност на такива задачи, като опазване на околната среда, социално развитие, права на човека и демократизация на обществото и т.н. Променящите се условия в световната икономика налагат реформиране на СТО в посока на по-нататъшно подобряване достъпа до пазарите и засилване на сътрудничеството с другите глобални институции, ангажирани с подпомагане на развитието. От изключителна важност е утвърждаване ролята на организацията, като трибуна за дебат относно бъдещето развитите на международната търговия и политика, в т.ч. за дебата между либерализирането и протекционизма.

Върху изложената теоретична обстановка авторът е ситуирал използваните ключови понятия (стратегическо партньорство, студен мир и търговска война) и анализирал евентуалните отношения между тях, породени от релационните възможности за кохерентна връзка в определената посока на разсъждения.

Поглеждайки абстрактно трите понятия могат да бъдат позиционирани в черно-белия цветови спектър, където „стратегическото партньорство“ и „търговската война“ са двете противоположности – белият и черният цвят, а „студеният мир“ е сивият.

Словосъчетанието „стратегическо партньорство“ е целенасочено избрано от автора. Съгласно Cambridge Dictionary „партньорство“ означава споразумение между организации, хора и други, които да работят заедно¹, а „стратегически“ – необходим или важен за

---

¹ Meaning of partnership in English. Cambridge Dictionary. Available at: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/partnership>

инициирането, провеждането или завършването на стратегически план². На практика думата партньорство може да бъде използвана за определяне на всички видове взаимоотношения, които се свеждат до ситуация, в която две страни решават да участват в някаква дейност заедно, например търговия. Стратегическото партньорство по своята смислова същност е различно. В контекста на дисертационния труд то се възприема като партньорство, което създава подходяща рамка за задълбочаване на отношенията не само на икономическо, но и на политическо ниво. Преследването на общи цели и споделени принципи засилва сътрудничеството и поради тази причина разширява обхвата от политики, които да надхвърлят търговската. Такъв вид партньорство укрепва политическото, икономическото и секторното взаимодействие в широк кръг от области на политиката като устойчиво развитие, научни изследвания и иновации, образование и култура, миграция, борба с тероризма и организираната престъпност и други. Стратегическото партньорство предполага формулиране на стратегическата визия и цел относно желаното развитие на двустранните отношения поне за десет-петнадесет години напред, както и очертаване на междинните цели и резултати, което следва да доведе до преразглеждане и прекрояване на текущата политика на двете страни.

Понятието „студен мир“ от своя страна пряко кореспондира с терминът „студена война“ и на практика може да бъде възприето като негово производно. През 40-те години на 20-ти век Джордж Оруел използва наименованието „студена война“ в своето есе „Ти и атомната бомба“, където разглежда света, над който е надвиснала заплахата от атомна война и предупреждава за създаването на един „мир, който не е мир“³, а перманентна „студена война“, визирайки засилващата се идеологически конфликт между Съветския съюз и Запада. През 2015 г. по време на 51-вата Мюнхенска конференция по въпросите на сигурността, българският президент Росен Плевнелиев⁴ заявява: „Намираме се в нова фаза на развитие, която бих нарекъл „студен мир“. Мир, защото никой не иска война и никой не иска да се връща обратно към времето на Студената война. Този мир, за съжаление, е „студен“, защото се използват способности от времето на Студената война, а и от периоди преди нея – политика на Велики сили и на периферия между тях, която се надявахме

---

² Definition of strategic. Merriam-Webster Dictionary. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/strategic>

³ Orwell, G. (2002), *You and the Atomic Bomb*. Collected Essays, E-book available at: http://orwell.ru/library/articles/ABomb/english/e_abomb

⁴ Росен Плевнелиев е президент на Република България в периода 2012-2017 г.

отдавна да е останала в миналото, на промяна на граници със сила и на невиджана пропагандна война. В тази нова фаза на „студен мир“ замразените конфликти са даденост – в Грузия, в Приднестровието, в Нагорни Карабах. На път ли сме да видим още един замразен конфликт в Украйна и това решение ли е за хората, които живеят там?... Свидетели сме на ясен процес на противопоставяне – на санкции, на хибридна и на безпрецедентна пропагандна война в Европа“.⁵

За целите на дисертационния труд „студен мир“ се използва, като алегория за изобразяване на икономическите и политическите отношения между Руската федерация и ЕС след т. нар. „Украинска криза“. Чрез неговата смислова натовареност се представя постепенното ерозиране на двустранните търговски и икономически връзки и тяхното засилено разрушаване в резултат на редицата санкции и ограничителни мерки. Поради тази причина е необходимо да се идентифицира и понятийната натовареност на термина „Украинска криза“.

Този израз често се използва за характеризиране на историческите събития започнали през ноември 2013, когато Украйна прекъсва подготовката си (приемането на евроинтеграционно законодателство) за сключване на споразумение за асоцииране с Европейския съюз и предлага създаването на тристранна комисия по търговията ЕС-Украйна-Русия. В резултат в страната започват масови протести, които през февруари 2014 г. довеждат до падане на правителството. На 18 март същата година е пикът на събитията, когато Крим е анексирана от Руската федерация. Този акт е предшестван от военна намеса на Русия в Крим, която е част от размириците в Южна и Източна Украйна. Действията на Руската федерация са осъдени от повечето държави и световни лидери и са определени като незаконни, в нарушение на Меморандума за суверенитета и териториалната цялост на Украйна от 1994 г.⁶ В резултат Европейският съюз започва постепенно налагане на ограничителни мерки срещу Русия. Погледнат обаче в дълбочина терминът „Украинска криза“ не представя единствено и само изложените исторически събития. В неговата същност е заложен и дългият процес на противопоставяне и зависимости между Изтока (Русия) и Запада на три основни нива: геополитическо, историко-културно и енергийно-

---

⁵Клуб Z. Светът (07.02.2015, 21:38 ч. последна редакция 15.03, 18:17 ч.) „Плевнелиев: Имаме хибридна и пропагандна война срещу себе си.“ Достъпна на:

http://clubz.bg/14323plevneliev_imame_hibridna_i_propagandna_vojna_sreshtu_sebe_si

⁶ Украинската криза – изпитание за истината, четвъртък 4ти юни 2015, от Жан-Пиер Шевенман, Le Monde Diplomatique

стопанско.⁷ В началото на 90-те години на миналия век американският политолог Самюъл Хънтингтън разработва своята теория за сблъсъка на цивилизациите. Той приема допускането на Франсис Фукуяма, че ерата на идеологията е приключила и развива концепцията, че след края на Студената война светът просто се е върнал към нормалното си състояние, характеризирани от културните конфликти. Според неговата теза основната ос на конфликтите в бъдещето ще бъде по линията на културните и религиозните разломи.⁸ Украинската държава е безспорно доказателство за изложената теория, тъй като цивилизационната линия на разлома между Запада и Изтока минава през територията на страната. Различията между източната и западната част на Украйна се проявяват в нагласите на хората, населяващи тези двете части. Голям процент от населението на западната половина принадлежи към униатската църква, която практикува православни ритуали, но признава върховенството на папата. В исторически аспект западните украинци говорят украински език и са националистки настроени. От друга страна, населението от източната част е предимно православно и в преобладаващата си част говори руски език. Там действа украинският клон на Руската православна църква. През вековете тя е била част от Русия, населението там е смесено – руско-украинско, като почти няма културни различия с Руската федерация.⁹

Интересен факт е, че самото име Украйна произхожда от староруската дума „украина“, т.е. „гранична област“, каквато тя е в действителност от средата на XIV век. От географска гледна точка Украйна е държава, в която Западът и Изтокът преливат един в друг. Русия смята Украйна за своя изконна територия въз основа на историята. След разпадането на СССР и загубата на Украйна и Беларус, територията на федерацията се ограничава най-вече в азиатското пространство, отколкото в европейското. Украйна на

---

⁷ Howorth, J., (2017), *Stability on the Borders: The Ukraine Crisis and the EU's Constrained Policy Towards the Eastern Neighbourhood*, JCMS Journal of common market studies, Volume 55, Issue 1, pages 121-136, January 2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12448/full>

⁸ Huntington, S., (2011), *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster hardcover edition, New York: Simon & Schuster

⁹ Кисинджър, Х., (2014), *Как ще завърши украинската криза*, ЕПА/БГНЕС. Оригиналният текст е публикуван през март 2014 г. във вестник Вашингтон поуст.

практика е път към Европа и дава пряк излаз на Черно море. Поради тази причина задържането на Киевска Рус е приоритет във външната политика на Русия.¹⁰

От гледна точка на Европейския съюз украинският пазар представлява добра възможност за разширяване на външната търговия и ограничаване на руските амбиции за разрастване на Евразийския съюз. В допълнение западната част на Украйна, в един или друг момент от миналото, е влизала в границите на Полша, Литва или Австро-Унгария. Това е добра предпоставка за по-задълбочен интеграционен процес и бъдещо присъединяване към Съюза. Въпреки че днешната Украинска държава попада отвъд териториалните предели на ЕС, то тя е едновременно в неговата орбита на влияние или поле за потенциални конфликти.

Видно от представените исторически, културни и териториални свързаности Украйна се намира в едно особено положение, в което може да играе както ролята на медиатор между Русия и ЕС, така и на „капан“¹¹ за техните взаимоотношения.

Последното ключово понятие, което е разгледано в първа глава е „търговска война“. Неговото смислово значение се изразява в следното: форма на търговско съперничество между две или повече страни с цел преразпределяне на външни пазари или с цел предотвратяване на търговска окупация на националната икономика. Търговската война, като цяло е въпрос на геоекономика, като е възможно да прерасне в икономическа война и дори икономически тероризъм. Основни методи и способности, които се използват за провеждане на търговска война са: повишаване на вносните мита и намаляване на квотите за внос, въвеждане на нетарифни ограничения, използване на дъмпингови цени и други.¹²

Историята познава редица примери за търговски войни, като се започне от Наполеоновия протекционизъм, мине се през Опиумните войни, Законът за митата Smoot-Hawley от 1930 г., „пилешката война“, която започва през 1962 г. и се стигне до днешния нарастващ конфликт между САЩ и Китай. Въпреки твърдението на американския президент Доналд Тръм, че търговските войни са добри и се печелят лесно, то утвърдената

---

¹⁰ Публичната лекция на проф. Тимъти Снайдер: *Минало несвършено: Историята, Русия, Украйна и Европа*, изнесена в Центъра за култура и дебати “Червената къща – Андрей Николов”. Публикуван в онлайн списание Култура на 07.06.2014

¹¹ Karolewski, I., Cross, M., (2017), *The EU's Power in the Russia – Ukraine Crisis: Enabled or Constrained?*, JCMS Journal of common market studies, Volume 55, Issue 1, pages 137-152, January 2017
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12446/full>

¹² Zeng Ka, (2004). *Trade Threats, Trade Wars. Bargaining, Retaliation, and American Coercive Diplomacy*. Michigan: University of Michigan Press.

икономическа доктрина и историята доказват точно обратното, а именно, че обикновено няма печеливша страна и всички понасят сериозни загуби и щети. Много често търговските проблеми засилват напрежението между нациите и водят до икономически и политически кризи, като дори могат да предизвикат истински войни и реални военни конфликти. Цитат, който се приписва на френския икономист Фредерик Бастиат, гласи: „Когато стоките не пресичат границите, войските ще го направят.”¹³

Редица автори смятат, че търговските войни са неизбежни, тъй като търговията оказва силно влияние върху приходите на дадена страна и е конкурентна по своята същност. Други смятат, че при сключени търговски споразумения между страните, подобни конфликти е възможно да бъдат избегнати.

Не всеки търговски спор, който засяга налагането на определени санкции и ограничения, какъвто е случаят между Европейския съюз и Руската федерация, непременно преминава в търговска война или по-сериозен конфликт. Къде се намират ЕС и Руската федерация – по пътя към стратегическото партньорство или студения мир във външнотърговските си отношения е анализирано в следващите глави на дисертационния труд.

3.2 Втора глава. Търговска политика на Европейския съюз и Руската федерация

Във втора глава от дисертационния труд авторът е представил икономическото развитие, както на Европейския съюз, така и на Руската федерация. Изложението е разделено на две основни части, които са огледално изградени и разглеждат провежданата търговска политика на ЕС и Русия поотделно – ключови характеристики, институционална и законодателна рамка, инструменти, позициониране на международната търговска сцена. Това е необходимата основа и отправната точка за изграждането на последващия анализ относно двустранните външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация в последната глава на изследването.

➤ Външнотърговска политика на ЕС

В началото на 21-ви век Европейският съюз утвърждава своята роля на глобален икономически играч. Това се дължи на редица фактори, но най-вече на функциониращия вътрешен пазар, изградения икономически и паричен съюз и общата търговска политика

---

¹³ Слатински, Н., (2010), *Петте нива на сигурността*, София: Военно издателство ЕООД

(ОТП). ОТП на Съюза може да бъде разглеждана през призмата на три основни взаимоотношения нива – глобално, регионално и двустранно¹⁴. Глобалното е израз на целите и принципите на Съюза, свързани с неговите основополагащи интереси. Регионалното ниво представлява развитието на търговско-икономическите отношения на ЕС с големи групи държави, обединени в регионални търговски организации, а двустранното – търговските връзки на ЕС с водещи търговски сили като САЩ, Канада и други. Съюзът се стреми към водеща роля в Световната търговска организация, като в допълнение на това поддържа отношения с много широк кръг партньори, предимно чрез споразумения за свободна търговия.

Търговската политика на ЕС трябва да се разглежда в контекста на няколко ключови характеристики на днешната действителност.¹⁵ Първата е значението на самия ЕС като световна сила. Икономиката на Съюза е една от най-големите в света, като той е основен износител и вносител, водещ инвеститор и получател на чуждестранни инвестиции и един от най-големите донори на помощи. Въпреки че едва около 7-8 % от световното население живее в ЕС, на неговата територия се произвежда над една четвърт от световното богатство, измерено чрез БВП – общата стойност на произведените стоки и услуги.¹⁶ Безспорно Съюзът е активен икономически и политически участник на международната сцена с нарастващи интереси, но и отговорности. Втората е непредвидимата и нестабилна геополитическа среда в определени части на света, а третата е непредсказуемият начин, по който глобализацията променя международната търговска сцена. Променящото се лице на международната икономика постепенно увеличава значението на търговската политика и разширява нейния обхват. Увеличаването на международните стокопотоци означава, че търговските мерки влияят на все по-голяма част от икономическата дейност, а нарастващата сложност на международните икономически отношения води до разширяване на обхвата на търговската политика.

Първоначално приложението на Общата търговска политика започва след 1958 г.,¹⁷ с влизането в сила на подписания на 25 май 1957 г. в Рим Договор за създаване на Европейска икономическа общност, в чийто Раздел IX са поставени основите за сключване

---

¹⁴ Хаджиниколов, Д., (2008), Европейският съюз като глобална търговска сила, Албатрос, София.

¹⁵ Пак там .

¹⁶ Европейска Комисия. Политики на ЕС: Търговия. Служба за публикации на ЕС. Люксембург. 2016

¹⁷ Pelkmans, J., R. Beute (2006), The Transformation of EU Trade Policy. EIPASCOPE 25th Anniversary Special Issue

на търговски договори с трети страни. Последвалите ревизии на учредителните договори в различна степен внасят промени в уредбата на търговската политика. През 1968 г. е въведен първият антидъмпингов регламент на ЕИО, а четири години по-късно е подписано първото споразумение за свободна търговия с важен партньор — Швейцария. През 1996 г. започва изпълнението на Стратегия за достъп до пазари с цел отваряне на нови пазари за износителите от ЕС.

Към момента Правната уредба на ОТП е заложена в част пета, дял II от Договора за функциониране на Европейския съюз (ДФЕС). Съгласно чл. 3 от ДФЕС, ОТП влиза в обхвата на изключителните компетенции на Съюза. Това означава, че само той има законодателни правомощия и може да приема правно обвързващи актове. Институциите на ЕС са тези, които определят и променят общата митническа тарифа, сключват търговските и митническите споразумения, уеднаквяват мерките за либерализация на търговията с трети страни, разработват експортната политика и вземат мерки за търговска защита, за да възпрепятстват нелоялната търговска практика. В допълнение съгласно чл. 205 и чл. 207 от ДФЕС подходът към систематизиране на външните компетенции на ЕС под наименованието външна дейност на Съюза е валиден и по отношение на търговската политика на ЕС.

Следователно ОТП се провежда въз основа на принципите и преследва целите в съответствие с общите разпоредби, посочени в глава 1 на дял V от Договора за Европейския съюз. По същество смисълът на тази правна уредба е да изведе принципния характер и значението на търговската политика. Безспорно това е доказателство, че тя има не само чисто икономическо значение, а е носител и на сериозна политическа мотивация предвид равнището и динамиката, с която се осъществява сътрудничеството с трети страни и международни организации, както и фактът, че в нейния обхват са заложили сключването на тарифни и търговски споразумения в областта на търговията със стоки и услуги, политиката относно търговските аспекти на интелектуалната собственост, както и тази за преките чуждестранни инвестиции.¹⁸

---

¹⁸ ДФЕС. Част пета „Външна дейност на съюза“, Дял II „Обща търговска политика“, Чл. 207, т. 1 Общата търговска политика се основава на единни принципи, по-специално по отношение на промените в тарифните ставки, сключването на тарифни и търговски споразумения в областта на търговията със стоки и услуги, и търговските аспекти на интелектуалната собственост, преките чуждестранни инвестиции, уеднаквяването на мерките за либерализиране, експортната политика, както и мерките за търговска защита, включително онези, които следва да се предприемат в случай на дъмпинг или субсидии.

В институционално отношение съгласно чл. 207, т. 2 от ДФЕС Европейският парламент (ЕП) и Съветът, като действат чрез регламенти в съответствие с обикновената законодателна процедура, приемат мерки за определяне на рамката, в която се осъществява общата търговска политика. Европейската комисия от своя страна е правно задължена да защитава търговските интереси на Съюза и е отговорна за осъществяването на ОТП. Този институционален баланс е намерил изражение и в процедурата по договарянето и сключването на международни споразумения, за която е приет нов подход от май 2018 г.¹⁹

Европейското законодателство включва редица мерки, както и предвижда възможности за модифициране на съществуващите такива, с цел пълноценно осъществяване на ОТП. Основните инструменти на тази политика са общата митническа тарифа, нетарифни ограничения, антидъмпингови мерки, стимулиране и контрол на износа и регулиране на търговските бариери.²⁰

Функционирането на тази политика е разгледано от автора от една страна посредством кратък обзор на търговията със стоки и услуги на ЕС с трети страни и от друга чрез позиционирането на Съюза на международната търговска сцена въз основа на анализ на сключените търговски споразумения с ключови партньори. Като помощно средство за направеното изследване са изготвени десет графики (Графика № 1: Търговски баланс на ЕС в търговията със стоки; Графика № 2: Основни участници в международната търговия. Процентен дял на вноса и износа от световния внос и износ за 2017 г.; Графика № 3: Дялове от световния износ на стоки за 2017 г.; Графика № 4: Търговия с държави извън ЕС по основни групи продукти за 2017 г.; Графика № 5: Търговски баланс на ЕС в търговията с услуги; Графика № 6: Процентно разпределение на търговията с услуги в рамките на ЕС и извън неговата територия; Графика № 7: Износ към държави извън ЕС по основни сектори услуги; Графика № 8: Внос от държави извън ЕС по основни сектори услуги; Графика № 9 Внос и износ между ЕС и Канада за периода 2007-2017 година; Графика № 10 Внос и износ между ЕС и Япония за периода 2007-2017 година;) и една инфорграфика (Инфорграфика № 1 Търговска карта на ЕС).

---

¹⁹ Council conclusions on the negotiation and conclusion of EU trade agreements – Adoption <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8622-2018-INIT/en/pdf> - Прието на 22.05.2018

²⁰ Използваните понятия от чисто терминологична гледна точка са представени и анализирани в първа глава от дисертационния труд.

➤ Външнотърговска политика на РФ

Руската федерация може да бъде характеризирана като промишлено-аграрна страна с преходна пазарна икономика със средна доходност и държавна собственост в стратегически области, като енергетиката и отбраната. Тя е 7-та по големина икономика в света за 2017 г. съгласно БВП по паритета на покупателната способност.²¹ Русия притежава обширна територия, като Световната банка оценява общата стойност на нейните природни ресурси на 75 трилиона долара. В страната има изобилие от петрол, природен газ и благородни метали²², които съставляват значителен дял от руския износ. Русия има силно развита военна промишленост – проектиране и производство на високотехнологично военно оборудване, включително изстребители от пето поколение, подводници с ядрено задвижване, огнестрелни оръжия, балистични ракети и други. Едно от най-големите предизвикателства, пред които се изправя руската държава е преодоляването на икономическия и инфраструктурен дефицит, натрупан през дългите десетилетия тоталитарно управление. Поради тази причина развитието на руската икономика се характеризира с относителна нестабилност, въпреки богатството на природни ресурси и сравнително добре функциониращия промишлен сектор. В резултат на водената вътрешна и външна политика от страна на Русия инвестирането в страната е изключително рисковано. Това води до много слабо предприемачество и по-скоро изолационна търговска политика. Липсата на условия за дългосрочно планиране е основна причина за цялостното забавяне на развитието на държавата.

Разглеждането на руската търговска политика е направено в контекста на два основни момента. Първо преходът към глобално ориентирана пазарна икономика, който все още не е приключил и второ фактът, че Русия е най-големият в света износител и вторият най-голям производител на природен газ, като в същото време е третият най-големия износител и производител на петрол (като износа на тези два продукта е над 50 % от общия износ).

---

²¹ US Central Intelligence Agency. The World Factbook. Country Comparison: GDP (Purchasing Power Parity).

²² Големината и физикогеографското разнообразие на територията на Руската държава обуславят количествената концентрация на най-значимите природни ресурси в света. По общи запаси на редица минерални и органични суровини Русия е безспорен лидер, притежавайки около 64% от апатитите, 40% от желязото, 35% от природния газ, 31% от никела, 30% от черните и кафявите въглища, 27% от калая, 25% от дървесината, 21% от кобалта, 16% от цинка, 14% от урана, 13% от нефта, 12% от оловото.

От 90-те години на миналия век руската търговска политика претърпява сериозна трансформация, която продължава и до днес. Върху тези процеси влияе, както цялостната вътрешна политическа и икономическа промяна в страната, така и външни фактори – развитието на двустранните отношения с ключови партньори и Световната търговска организация. Руската търговска политика се основава на Конституцията на страната и нейната реализация е от изключителната компетентност на държавата. Освен Конституцията, съществуват федерални закони и други нормативни документи, както и двустранни и многостранни споразумения в рамките на митническия съюз. Търговската политика е неразделна част от руската макроикономическа политика и е подчинена институционално на три министерства.

На пръв поглед изградената законодателна и институционална рамка, в която следва да се развива външнотърговската политика чисто формално изгражда среда за насърчаване на устойчиво и иновативно икономическо развитие, което да доведе до увеличаване на обема на търговията и инвестициите, ускоряване на процесите на глобална интеграция и създаване на благоприятни условия за руските износители, вносителите, производители и потребители на стоки и услуги. На практика, обаче, тези процеси не функционират пълноценно и са сериозно подчинени и обвързани с водената от държавата геополитика, а голяма част от проблемите в националната икономика и външната търговия, които може да се наблюдават преди присъединяването на Русия към СТО остават същите.²³

Израз на създадената нормативна среда за функциониране на външната търговия е инструментариумът, с който борави тя. Негови основни елементи са: общата митническа тарифа, нетарифни ограничения, антидъмпингови мерки, стимулиране и контрол на износа и регулиране на търговските бариери.

Функционирането на тази политика е разгледано от автора от една страна посредством кратък обзор на търговията със стоки и услуги на РФ с трети страни и от друга чрез позиционирането на федерацията на международната търговска сцена въз основа на анализ на сключените търговски споразумения с ключови партньори, като акцент е поставен върху създаването на Евразийския съюз. Като помощно средство за

---

²³ Sutyryn, S., Koval, A., Trofimenko, O., (2016), *Russian Foreign Trade as an Issue for National Policy Makers*, 4th WTO Chairs Programme Annual Conference

направеното изследване са изготвени три графики (Графика № 11: Търговски баланс на РФ в търговията със стоки; Графика № 12: Основни участници в международната търговия със стоки; Графика № 13: Търговски баланс на РФ в търговията с услуги;) и една инфорграфика (Инфорграфика № 2 Търговска карта на ЕАИС).

В заключение на втора глава на дисертационния труд и въз основа на направения преглед на търговските политики на ЕС и РФ са открити приликите и разликите между тях. Посредством четири графики (Графика № 14: Водещи търговски партньори на РФ при вноса за 2017 г.; Графика № 15: Водещи търговски партньори на РФ при износа за 2017 г.; Графика № 16: Водещи търговски партньори на ЕС при вноса за 2017 г.; Графика № 17: Водещи търговски партньори на ЕС при износа за 2017 г.) е идентифицирано мястото, което ЕС заема като търговски партньор на Руската федерация и обратното.

3.3 Трета глава. Външнотърговски отношения между ЕС и Руската федерация през периода 1992 – 2018 г.

В трета глава са разгледани перспективите и предизвикателствата пред развитието на външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация. Специално внимание е отделено на въздействието на този процес върху външната търговия и икономиката на България. Направените изводи и констатации почиват на анализ, както на законодателната рамка и инструментите за реализиране на двустранните търговски отношения, така и на детайлно изследване на емпирични данни за влиянието на санкциите и промяната на търговските потоци между двете страни преди и след „Украинската криза“. За целта е изготвен Сравнителен модел на двустранните търговски отношения между ЕС и РФ в периода 2013-2017 г. В допълнение двустранните търговски отношения между ЕС и РФ са разгледани през погледа на десет водещи специалисти в областта на международните отношения чрез провеждането на дълбочинни интервюта.

Изхождайки от парадигмата, че за да се правят прогнози за бъдещето е необходимо да се изучават и познават процесите в миналото, в първа точка на трета глава авторът е направил задълбочен обзор и анализ на еволюцията в отношенията между ЕС и РФ в периода 1992-2018 г.²⁴ Като необходима основа и отправна точка за изследването авторът

---

²⁴ Някои от представените статистически данни са само за 2017 г. Причината за това е фактът, че към момента на изготвяне на трета глава от дисертационния труд все още не е била налична официална пълна статистическа информация за 2018 г.

се е позовал и на направените изводи и констатации в резултат на извършения във втора глава на дисертационния труд обстоен преглед на провежданите външнотърговски политики (институционална и законодателна рамка, използваните инструменти, двустранни споразумения) от страна на Европейския съюз и Руската федерация. Потърсени и идентифицирани са както приликите, пресечните точки и взаимозависимости, така и разликите и противопоставянето между тях, чрез изследване на динамика на търговските потоци между Русия и ЕС в периода 1992-2018 г. От гледна точка на автора на дисертационния труд, еволюцията на външнотърговските отношения между ЕС и РФ преминават през два основни етапа в периода от 1992 г. до момента. Първият в посока към „стратегическо партньорство“, обхваща годините между 1992 и 2012. Характеризира се със стабилизиране на търговските отношения и диалогичност. Вторият започва през 2013 г. и продължава до момента и се обуславя от поемането на посока към „студения мир“. През този втори етап двустранния диалог е повлиян от едно ключово събитие, а именно Украинската криза. В тази връзка от структурна гледна точка анализът е разделен на два основни подпериода.

➤ В посока към „стратегическото партньорство“ (1992 – 2012 г.)

В тази част акцент е поставен върху Споразумението за партньорство и сътрудничество (1997 г.), Инициативата за Стратегическо партньорство за формирането на четири общи пространства (2004 г.), присъединяването на РФ към Световната търговска организация. В допълнение са разгледани няколко ключови исторически събития: войните в Чечения (1994-1999 г.), Руско-Грузинската война (2008 г.) и Газовият конфликт (2009 г.), които чрез своите геополитически последствия се предполага, че оказват пряко влияние върху икономическите и търговските отношения между двете страни. Като помощно средство за направеното изследване са изготвени три таблици (Таблица № 3 Търговия със стоки между ЕС и Руската Федерация през 90-те години на 20-ти век; Таблица № 4 Търговия със стоки между ЕС и Руската Федерация през 2001-2012 г.; Таблица № 5 Търговия с услуги между ЕС и Руската Федерация в периода 2010-2012 г.), четири графики (Графика № 18 Търговия със стоки между ЕС и Руската Федерация през 90-те години на 20-ти век; Графика № 19 Поток на преките чуждестранни инвестиции между ЕС и Русия за периода 2009-2012 г.; Графика № 20 Търговия със стоки между ЕС и Руската Федерация за периода 2000-2012 г.; Графика № 21 Търговия с услуги между ЕС и Руската Федерация в периода 2010-2012 г.).

С оглед на анализиранияте исторически събития, изградената институционална и законодателна рамка за регулиране на двустранните икономически и политически отношения, както и търговските потоци между ЕС и РФ за периода 1992-2012 г. авторът на дисертационния труд е достигнал до следните изводи:

- Развитие на двустранните отношения има стратегическо значение за всяка една от страните. Въпреки това се наблюдават периоди на „спад и на подъем“²⁵ в този процес;

- Двамата военни конфликта в Чечения и Руско-Грузинската война са доказателство за сериозното влияние, което геополитическите събития оказват върху диалога между ЕС и РФ. Това от своя страна косвено рефлектира и върху търговските и икономическите отношения между ЕС и Руската федерация;

- В преговорните процеси, както за Споразумението за сътрудничество и партньорство от 90-те години на миналия век, така и за инициативата „Четири общи пространства“ ясно проличава, че двете страни подхождат с различен акцент. ЕС се стреми по-скоро към всеобхватно и подробно стратегическо споразумение, докато руската държава предпочита сключването на основно рамково политическо споразумение, последвано от подробни секторни споразумения само в областите, в които има интерес.²⁶ Бавният напредък на преговорите, включително и тези за премахване на визовия режим, свидетелства за различията в начина, по който двете страни разглеждат своите взаимоотношения. ЕС подкрепя сложната обществена, политическа и икономическа модернизация в съответствие с европейските достижения на правото и институциите.²⁷ Русия от друга страна иска да бъде разглеждана като суверенна световна сила със свой собствен подход към демокрацията, човешките права, икономическите интереси и интересите в областта на сигурността;²⁸

- Всяка една от държавите-членки в Съюза поддържа под една или друга форма собствен диалог с федерацията, който отразява традициите и интересите в техните отношения. В определени моменти това позволява на Русия да създава неразбирателство между европейските страни и да извлича ползи от това. Поради тази причина е

---

²⁵ Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Отношенията между ЕС и Русия“ (2011/С 54/05)

²⁶ Пак там.

²⁷ Пак там.

²⁸ Стратегията за националната сигурност на Руската федерация до 2020 г.

необходимо да се осигури по-добра координация между позициите и целите по отношение на партньорството с Русия с оглед формулирането на обща политика на ЕС;

- Газовият конфликт през 2009 г. отразява дълбоките различия между двете страни в областта на енергетиката. Русия цели да утвърди своята позиция като основен доставчик на ЕС на природен газ и нефт и по този начин да се възползва от преференциално отношение към нейните енергийни предприятия и техния достъп до единния пазар.²⁹ От своя страна Съюзът се стреми към диверсификация и алтернативни енергийни доставчици.

Към края на 2012 г. отношенията между ЕС и Русия се нуждаят от нов политически и/или икономически тласък, който би позволил на двете страни да съживят сътрудничеството и да си възвърнат усещането за стратегическо партньорство. Намесата на Русия в Крим, обаче води до спиране на всички преговорни процеси и замразяване на диалога.

➤ В посока към „студения мир“ (2013-2018 г.)

В тази част акцент е поставен върху разгарянето на т. нар. „Украинска криза“, режимът на двустранни санкции и техните преки и косвени ефекти върху развитието на двустранните търговски отношения. С цел коректно проследяване на процесите и анализиране на причинно следствените връзки са използвани една инфографика (Инфографика № 3 „Хронология на събитията по време на Украинската криза), две таблици (Таблица № 6 Видове рестриктивни мерки; Таблица № 7 Видове ограничителни мерки наложени от РФ през 2016 г.).

Украинската криза и последвалия режим на двустранни санкции провокират, както стратегическа, така и икономическа нестабилност на континента. Поставя се началото на геополитическото преформатиране на системата, като две от основните действащи лица в този процес са Руската федерация и Европейският съюз, чиито двустранни отношения според автора на дисертационния труд се променят от „стратегическо партньорство“ към „студен мир“. Относно сериозните щети, които кризата нанася върху европейско-руския диалог, върховният представител по външната политика и сигурност на ЕС Федерика

---

²⁹ Съгласно Енергийната стратегия на Русия за периода до 2030 г.

Могерини, заявява, че Русия вече не е „стратегически партньор”, но остава „стратегическа реалност” в Европа.³⁰

Чрез комплекса от мерки наложен чрез санкционния режим, Съюзът се стреми да ограничи военнополитическото и икономическо възраждане на Русия, подтикван не само от чисто прагматични подбуди, но и позовавайки се на културно-цивилизационните и ценностни различия по между им. Във връзка с ескалацията на конфликта в Украйна и разрива в европейско-руските отношения Михаил Горбачов в своя реч констатира, че „светът се намира на прага на нова студена война“³¹ и, че от този факт най-много страда Европа, „нашият общ дом“.³²

Нестабилният политически диалог и наложените санкции в резултат на кризата оказват изключително силно влияние върху двустранните търговски отношения между Съюза и федерацията (първата заложена хипотеза към икономическото изследване). Този процес е проследен детайлно с помощта на изготвен от докторанта „Сравнителен модел на двустранните търговски отношения между ЕС и РФ в периода 2013-2017 г. В първия етап „В посока към „стратегическото партньорство“ (1992 – 2012 г.)“ статистическата информация относно търговски отношения между двата партньора е представена под формата на стандартни таблици и графики. Акцент е поставен върху стокообмена между двете страни. Причина за това е фактът, че търговията с услуги и двустранния поток на преки чуждестранни инвестиции стават значима част от външна търговия между Съюза и федерацията след 2010 г. Въпреки това те са необходима основа и отправна точка за анализа. Сравнителният модел сам по себе си обаче представя много по-детайлна и изчерпателна информация за тези три ключови компонента за идентифицирания пет годишен период, наситен с редица събития от ключово значение за развитите на двустранните отношения. Моделът представя от една страна общия поток на търговията със стоки (включително стокова структура) и услуги между ЕС и федерацията, подробен преглед на вноса от Съюза към Русия и износа от нея към Европа, преките чуждестранни инвестиции, и от друга търговията със стоки и услуги със света по отделно на всеки партньор. Целта на този принцип на изграждане на модела е установяване на позицията на

---

³⁰ EURACTIV, (02.09.2014), Mogherini: Russia is no longer the EU's strategic partner, достъпна онлайн на <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/mogherini-russia-is-no-longer-the-eu-s-strategic-partner/>

³¹Розе, А. (ноември 2014), Горбачов отговори на Европа, Достъпна онлайн на официалната страница на вестник Дума, <https://duma.bg/?go=news&p=detail&nodeId=89626>

³² Пак там.

всеки един от двата ключови играча на световната търговска сцена за разглеждания период и открояване на двустранните търговски потоци между тях. В допълнение, за да се обогати цялостния образ, както на Съюза, така и на Русия, е представена информация за т. нар. основни индикатори за тяхното социално и икономическо развитие (население; БВП; реален растеж на БВП в % и инфлация). Целта на изготвения модел е изпълнението на част от четвъртата изследователска задача относно анализ на двустранните търговски отношения и подпомагане на автора при потвърждаването или отхвърлянето на заложените хипотези към икономическото изследване. Анализът е доразвит чрез изследване на предложението за сериозното влияние върху динамиката на търговските процеси, което следва да окаже и присъединяването на Русия към СТО (втората хипотеза към икономическото изследване).

С цел да се определи реалното значение, както на Съюза, така и на Русия като глобални търговски сили са изследвани Коефициентът на глобалната търговска значимост за 2017 г. (Таблица № 8), Глобалният индекс за конкурентоспособност (Таблица № 9), Индексът на икономическа свобода (Таблица № 10) и Индексът „Условия на търговията“ (Графика № 23).

В допълнение на анализа извършен въз основа на изготвения Сравнителен модел, авторът на дисертационния труд е провел десет дълбочинни интервюта, с цел изследване мнението на специалисти относно предмета и обекта на дисертационни труд. Въпросникът е изготвен въз основа на хипотезите и целите, които са заложили в увода на разработката. Създаването на въпросника и провеждането на интервютата е петата изследователска задача, която си поставя докторантът. Въпросникът е разделен на четири основни блока. Първият е насочен към откриването на основните етапи, през които преминава еволюцията на двустранните търговски отношения между ЕС и РФ в периода 1992-2018 г. Акцент се поставя върху влиянието на Украинската криза върху търговския поток между Съюза и федерацията. Чрез втория блок се търси мнението на интервюираните експерти относно развитието на двустранните отношения в рамките на Световната търговска организация. В третия блок въпросите са насочени към откриване на перспективите и предизвикателствата в развитието на разглежданите отношения. Последният четвърти блок изследва влиянието на разглежданите процеси върху икономическото и търговско развитие на Република България.

При избора на респонденти авторът се е стремил да идентифицира експерти, които са представители на публичния, частния и неправителствения сектор. В допълнение голяма част от тях се занимават активно с преподавателска дейност, други са били или са част от управлението на страната. По този начин авторът на дисертационния труд е осигурил възможност за изследване на по-широк кръг независими едно от друго мнения.

Събраната информация от проведените интервюта е представена в обработен и синтезиран вид чрез таблична форма за всеки един от блоковете въпроси.

Като има предвид логиката на извършеното изследване и позовавайки се на направените изводи, авторът на дисертационния труд е направил следните две допускания:

- Първо – След членството на Република България в Европейския съюз настъпват значими промени върху развитието на търговските отношения на страната с Русия;
- Второ – Развитието на двустранните търговски отношения между Съюза и федерацията оказва пряк и косвен ефект върху външната търговия и икономика на България.

Те са изследвани във втора точка от трета глава на дисертационния труд.

Въз основа на представените данни в периода от 90-те години на миналия век до момента на изследването външнотърговските отношения между Руската федерация и България могат да бъдат охарактеризирани по следния начин:

- Те са изключително динамични, като се наблюдават резки спадове и пикове в стокообмена и инвестициите;
- През 90-те години на миналия век в България в резултат на политическите и икономическите реформи не се изгражда национална, целенасочена, активна търговска политика за коопериране с РФ, поради което под една или друга форма с различни темпове практически голяма част от наследения постсъветски пазар е загубен;
- Търговските отношения между двете държави след 2007 г. са „функция“ на един основен фактор – България не може да определя самостоятелно своята търговска политика спрямо Русия, защото тя е обект на изключителните компетенции в ЕС. Поради тази причина развитието на двустранните търговски отношения между федерацията и Съюза и настъпилите режим на двустранни санкции под една или друга форма оказват пряк и косвен ефект върху външната търговия България;

- Вземайки предвид силната енергийна зависимост на България от Русия (доказана в предходния параграф), което до голяма степен засяга и производството на страната, може да се твърди, че всеки един дисбаланс в търговските отношения пряко или косвено рефлектира върху икономиката на държавата. В допълнение потенциалът на българските фирми е недостатъчен за преодоляване на нарастващия обем от рискове на руския пазар в резултат на нестабилната обстановка в периода 2013-2017 г.;

- Въпреки, че България официално поддържа тезата за продължаването на санкциите наложени от ЕС на РФ в резултат на анексирането на Крим, е налице вътрешно политическо противоречие в страната по този въпрос, явление, което е характерно и за други държави-членки на Съюза;

В статия на Иван Кръстев за в. Капитал се казва, че в края на 19-ти век „съсредоточията, в които се сблъскват интересите на руската политика и на новия български елит, са князът - суверенитетът и пътят на железниците - икономическата независимост. В края на XX век проблемите са също два - НАТО и газопроводите през България. Приликата в детайлите до голяма степен скрива различието в основните параметри на двете ситуации. Драматичната разлика е в това, че в края на 19-ти век България е в центъра на руския стратегически интерес, а в края на 20-ти век България и Балканите като цяло са в периферията на руския интерес.“³³ В началото на 21-ви век страната е изправена пред ново предизвикателство, а именно да намери устойчив поведенчески модел спрямо своя важен търговски партньор, който да отразява общоприета българска позиция. Българската търговия и икономика до голяма степен са зависими от една страна от руския внос на енергийни продукти, което представлява потенциална заплаха за националните интереси и от друга от членството си в ЕС и принадлежността си към неговия вътрешен пазар.

Бъдещите търговски отношения между България и Русия са пряко обвързани от перспективите и предизвикателства във външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация, които ще бъдат разгледани в последната точка на дисертационния труд. Тази тенденция е констатирана още през 2009 г. в доклада „България в ЕС: изграждане на ново партньорство“ изготвен от Международен

---

³³ Криза в българо-руските отношения?, Иван Кръстев, в. Капитал 08.11.1997

консултативен съвет³⁴, воден от Доминик дьо Вилпен. В него е посочено следното: „Исторически страната е разкъсвана между влиянието на Русия и Западна Европа. Този фактор обяснява бързото присъединяване на България, въпреки недостатъчната ѝ подготовка. Отношенията между Русия и ЕС ще бъдат основна тема на европейската външна политика през следващите години относно въпросите на сигурността и енергийните доставки. Във връзка с това е особено важно ЕС да може да разчита на всички свои източни членове, когато се опитва да установи конструктивен подход към Русия. От друга страна, ситуация, при която някои от тези страни отново попада под силно руско влияние, може да доведе до разрыв между членовете на ЕС и трябва да се избягва.“

Политиката на България трябва да бъде насочена към намирането на подходящи механизми за съчетаване на европейската ориентация с доразвиване на възможностите на националните пазари да използват предимствата в търговията с Русия. Този баланс би довел до подобряване на конкурентоспособността на българската икономика. Евентуално сътрудничеството на страната с Руската федерация, в съответствие с правото и принципите на ЕС, както и на ОПТ спрямо Русия, ще допринесе за утвърждаване на мястото на България в икономическата структура на Черноморския регион. Това от своя страна е потенциална възможност за България да бъде основен фактор за развитието на европейската политиката в сферата на регионалното икономическо сътрудничество в Черноморския регион.

Българската държава трябва да се стреми към създаване и укрепване на търговско-икономически връзки на ЕС с различни региони и интеграционни групировки в света. Това ще допълни ефектите от участието на страната в Европейското икономическо пространство (в което освен държавите членки на ЕС влизат също Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и ще допринесе за реализирането на конкурентните предимства на страната в глобализиращия се свят.

---

³⁴ Създаден през 2008 г. по инициатива на тогавашния министър-председател на Република България г-н Сергей Станишев. Целта на доклада е анализ и препоръки относно икономическите, социалните и реформите в областта на правосъдието, както и управлението на еврофондовете, подготовката на държавната администрация, дневния ред на България и ролята на гражданското общество. Председател на съвета е бившият френски министър-председател Доминик Дьо Вилпен. В него влизат още Жозеп Пике - бивш министър на външните работи на Испания, Антонио Виторино - бивш европейски комисар по правосъдие и вътрешни работи и ректорът на Европейския колеж в Брюж - Пол Демаре.

В последната точка от трета глава авторът е представил своето виждане за перспективи и предизвикателства за външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация – по пътя към стратегическото партньорство или студения мир.

4. Заключение

До започването на кризата в Украйна, ЕС и Русия изграждат „стратегическо партньорство“, което обхващаше наред с търговията и икономика и други области, като енергетика, изменение на климата, изследвания, образование, въпроси, свързани с културата и сигурността, включително борбата с тероризма, неразпространението на ядрено оръжие. ЕС беше твърд поддръжник на присъединяването на Русия към СТО (осъществено през 2012 г.). Незаконното анексиране на Крим от Русия през март 2014 г. и доказателствата, че Русия подкрепя бунтовнически бойци в източната част на Украйна, предизвикаха международна криза. ЕС извърши преглед на своите двустранни отношения, като отмени редовните двустранни срещи на високо равнище и временно преустанови диалога по визовите въпроси и разговорите относно ново двустранно споразумение, което да замести предишното. Така постепенно отношенията преминаха в етап на „студен мир“. Понастоящем ЕС следва двупистов подход по отношение на Русия, съчетавайки ограничителните санкции с опити за намиране на дипломатически решения на конфликта в Украйна. От 2014 г. ЕС редовно подновява санкциите срещу Русия. Видно е, че стратегическото партньорство между двете страни има своите възходи и сринове³⁵, като в момента е изправено пред много комплексно предизвикателство. Възможните перспективи и предизвикателства, могат да бъдат очертани в няколко основни линии на разсъждение. В бъдеще е възможно да се развие някой от тези три основни сценария, а също така и някаква комбинация от тях:

1. Преодоляване на кризата и задълбочаване на търговските и икономическите отношения чрез сключването на търговско споразумение между двете страни. Това изглежда като естествено следствие, тъй като Европейският съюз безспорно остава най-важното търговско направление за Русия. Подобно хармонично развитие и

---

³⁵ Kononenko, V., (2012), The EU and Russia cease to be a priority for each other. The squabble over WTO membership reveals the defunct state of the strategic partnership, FIIA Comment https://storage.googleapis.com/upi-live/2017/01/fiia_comment_15_2012.pdf

икономическото сътрудничество несъмнено ще бъде основен фактор за благоприятното развитие на икономиките, както на Европа така и на Азия.³⁶ Поради историята, географската близост и културните връзки Русия е един от ключовите играчи в Европа. Тя е основен доставчик на енергийни продукти за ЕС и голям, динамичен пазар за стоки и услуги за Съюза, със значителен икономически растеж. Определено Русия може да бъде партньор на ЕС, защото тя е твърде важна, за да се изолира или игнорира. До голяма степен стабилността и сигурността на Европа зависят от изграждането на добри отношения с Русия.

От друга страна икономически, Русия се нуждае от ЕС. Той е важен пазар за износа на суровини, особено на енергията. Финансова криза подчертава колко остро Русия се нуждае от модернизирани и диверсификация на икономиката си, а Съюзът е естествен партньор за този процес и е основният източник на чуждестранни инвестиции. Въпреки кризата ЕС е най-големият инвеститор в Русия. В допълнение, значителен дял от руските валутни резерви се държат в евро, което прави Русия един от най-големите притежатели на активи, деноминирани в евро в света.

Взаимозависимостта между ЕС и Русия в енергийния сектор е основен елемент на отношенията. Държавите-членки на ЕС са основни купувачи на енергийни продукти и това едва ли ще се промени в краткосрочен и средносрочен план. Връзката е на взаимозависимост, а не непременно на зависимост. Износът за ЕС допринася значително за темповете на растеж на Русия. Въпреки това ЕС и Русия различно третират енергийната сигурност и реципрочния достъп до пазара. Докато Русия е ненадежден доставчик на енергийни продукти, споровете с транзитните държави, както и недостатъчните инвестиции нагоре по веригата пред нарастващото търсене, пораждаат загриженост за бъдещото предлагане.

2. Удължаване на двустранния санкционен режим и преориентиране към други търговски партньори – Русия към Китай, а ЕС към Латинска Америка и Африка. Към настоящия момент Европейският съюз потвърждава своята политика по отношение на Русия, съсредоточена върху пет принципа: прилагането на Споразумението от Минск, което е предварително условие за отмяна на санкциите; укрепване на отношенията с

---

³⁶ Czerewacz-Filipowicz, K., (2017), The Russian Federation RTAs in the Light of Global Value Chains, 7th International Conference on Engineering, Project, and Production Management, Procedia Engineering 182 (2017) 120 – 126

източните партньори на ЕС; укрепване на устойчивостта на ЕС; селективна ангажираност с Русия и насърчаване на контактите между хората.³⁷ В допълнение през 2019 г. е удължен за още шест месеца режимът на двустранни санкции.

Безспорно анексирането на Крим бележи повратна точка и сериозен разрыв³⁸ в отношенията на Европейския съюз с Руската федерация. Тази фундаментална криза в отношенията им предизвика объркване и недоверие, което е силно в областта на двустранните търговски отношения. В резултат на тези събития е възможно все по-трайно налагане на „студения мир“ и отдалечаване от идеята за развитието на „стратегическо партньорство“. Още по-крайна форма в развитието на двустранните отношения е преминаването им във фаза на „търговска война“ или дори въоръжен конфликт в резултат на настъпването на непредвидени геополитическите събития, включително и вероятността Русия да продължи да създава замразени конфликти в района на своето влияние и да засилва вече създадени такива, като например в Грузия и Молдова.

3. Дебатът за бъдещето на Европа постави на дневен ред редица въпроси, които пряко засягат функционирането и развитието на Европейския съюз като едно цяло. Полемиката около тази тема изведе на преден план някои различия във вижданията относно задълбочаването на интеграционните процеси между държавите-членки. Хипотетично може да се предположи, че под една или друга форма ЕС е разкъсан от вътрешни разделения и е налице неспособност на държавите-членки да говорят с един глас, включително и по отношения на своите търговски партньори, сред които и Русия. В първа точка от настоящата глава въз основа на направения анализ бе установена склонността на националните правителства да отдават приоритет на своите специални отношения с Русия, без да вземат предвид техния ефект върху целия Съюз. Разчитайки на този дисбаланс в отношенията в бъдеще федерацията е способна да изгради политика от типа „разделяй и владей“ спрямо ЕС, умишлено поставяйки клин между държавите-членки.

Трите руски доктрини на външната политика (2000, 2008 и 2013), приети след като президентът Путин дойде на власт в Русия, дават ясно да се разбере, че само малка група

---

³⁷ Raik, K., Andrés, R., (June 2018), EU-Russia Relations in the New Putin Era Not Much Light at the End of the Tunnel, International Centre for Defence and Security, Estonia, достъпна онлайн на https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/06/ICDS_Report_EU_Russia_Relations_Andras_Racz_Kristi_Raik_June_2018.pdf

³⁸ Schmidt-Felzmann, A., Is the EU's failed relationship with Russia the member states' fault? L'Europe en Formation 2014/4 (n° 374), pages 40 à 60, достъпна онлайн на <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation>

държави-членки на ЕС, по-специално Германия, Франция и Италия, се считат за конкретен „ресурс за повишаване на националните руски интереси в европейските и световните дела” и че сътрудничеството с тези държави допринася за стабилизирането, растежа (2000 и 2008 г.) и модернизацията (2013 г.) на руската икономика. В допълнение, Концепцията за външната политика от 2008 г. специално споменава Испания, Финландия и Гърция. Сред двадесет и осемте държави-членки Германия и Италия са тези, които поддържат най-големия търговски обем с Русия. Франция и в по-малка степен Обединеното кралство и Холандия (които също са специално споменати в Концепцията за външната политика) са важни стратегически партньори за Русия по отношение на трансфера на съвременни технологии в енергийния сектор. Някои експерти твърдят, че двустранните отношения между държавите-членки и Русия в крайна сметка отслабват общата политика на ЕС, тъй като те подкопават решителността на ЕС и ефективността на политиките на ЕС в полза на Русия. Въпреки това е спорно дали вътрешното разделение в ЕС и двустранни връзки с Русия на ниво ДЧ могат да обяснят неуспеха на ЕС да развие взаимноизгодни отношения на търговско сътрудничество с Русия. Всъщност националната външна политика на ДЧ може да действа както като разединяваща сила, така и като катализатор за тези отношения. В допълнение може да се каже, че в резултат на Украинската криза бе постигнато по-голямо единство на ЕС, доказателство за което са санкциите спрямо Русия. Въпреки това, от ретроспективна гледна точка, развитието на процесите през 2014 г. дава ясен знак, че интегрираността на ЕС е само единият фактор и вътрешните разделения не са универсално обяснение за неуспеха на ЕС да предвиди и преодолее фундаменталната криза в своето „стратегическо партньорство“ с Русия. По-голямото единство в ЕС само по себе си няма да окаже съществено влияние върху това, което Русия прави за да постигне геополитически си амбиции, нито пък ще промени коренно подхода на Русия към ЕС и как Русия си партнира с различните държави-членки.

Експертите в областта на международните икономически отношения в ЕС и Русия споделят широко мнението, че бързата нормализация на отношенията е малко вероятна. Украйна остава ключова пречка, където не може да се очаква бърз напредък. Според редица автори по-хладните отношения със Запада карат Русия да преориентира геополитическия си фокус в Евразия. Това е и един от факторите, които тласкат Русия към по-тясно сътрудничество с Китай. Според Иван Тимофеев, водещ експерт в Съвета за

международни отношения на Русия, по-тясното сътрудничество между Русия и Китай може дори да доведе до нов модел на биполярност, т.е. Москва и Пекин срещу останалите икономически сили. Москва разбира нарастващото значение на Азия, и по-специално на Китай, и се опитва да намери начини да развие своите източни провинции. Макар да се грижи много за поддържане на добри отношения с Пекин и разширяване на търговията с Китай с енергия, Русия достига и до други страни в региона - от Япония и Южна Корея до Индия и Виетнам - за да увеличи търговията и инвестициите и да развие политически контакти. Междувременно тази ситуация може да тласне ЕС да се съсредоточи върху собствените си дългосрочни търговски стратегически приоритети и да ориентира инвестиционния и търговския поток към нови потенциални партньори, като страните в Латинска Америка.

Друг фактор, който затруднява връзките, е, че ЕС е свързал установяването на търговски отношения между двете страни с изпълнението на споразуменията в Минск. Следователно максимално постижимото дори в средносрочен план е само сътрудничество, докато интеграцията на двете структури - и по този начин създаването на единно икономическо пространство от Лисабон до Владивосток, както го нарича Путин, е малко вероятно.³⁹ Предполага се, че вероятността от военен или търговски конфликт (търговска война) е намалена, тъй като взаимната икономическа зависимост направи конфликта по-скъп и вреден за двете страни. ЕС продължава да разчита на вноса на енергия от Русия, докато Русия се нуждае от европейски инвестиции и технологии.

---

³⁹ Lukasz Kulesza et al, "Russia's New Foreign Policy Cycle", Russian International Affairs Council, 7 May 2018, [http:// russiancouncil.ru/en/activity/longreads/russia-s-new-foreignpolicy-cycle/](http://russiancouncil.ru/en/activity/longreads/russia-s-new-foreignpolicy-cycle/) (accessed 14 May 2018).

5. Приноси в дисертационния труд

Оригиналните авторски приноси се съдържат в следните направления.

1. Изведени основни прилики и разлики по отношение на външнотърговските политики на Европейския съюз и Руската федерация на базата на извършен сравнителен анализ на ключовите характеристики на политиките, институционалната и законодателната рамка, използваните инструменти на търговската политика, както и статистическите данни;
2. Изготвяне на сравнителен модел за синтез и съпоставка на данни в количествено и качествено отношение относно външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация в периода 1992-2018 г.;
3. Качествен анализ на външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация на база проведени от докторанта дълбочинни интервюта с експерти, изследователи и специалисти в областта;
4. Идентифициране на перспективите и предизвикателствата пред външнотърговските отношения между Европейския съюз и Руската федерация от икономическа и политическа гледна точка и прогнозиране на тяхното бъдещо средносрочно развитие;
5. Изследване на тенденциите в развитието на външната търговия и икономиката на България в резултат на развитието на външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация и открояването на препоръки за приспособяване на българската икономика към тези тенденции.

6. Списък на публикациите по темата и проблематиката на дисертационния труд

1. Публикация „Отражение на външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация върху външната търговия и икономика на България“, публикувано през 2018 г. в Сборник от доклади от втора съвместна докторантска научна конференция на катедра „Европеистика“, катедра „Политология“ към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и Фондация за свободата „Фридрих Науман“ – „България и ЕС десет години по-късно какво (не) постигнахме?“
2. Публикация „Ролята на съвременните търговски споразумения за развитието на Общата търговска политика на Европейския съюз“, публикувано през 2018 г. в Сборник от доклади от трета съвместна докторантска научна конференция на катедра „Европеистика“, катедра „Политология“ към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и Фондация за свободата „Фридрих Науман“, Новата перспектива на Европейския съюз – приоритети и политики, стр. 9-16, ISBN 978-619-91 006-2-2.
3. Публикация „Външнотърговска политика на България в условията на Европейския съюз“ – докладът е представен на трета международна конференция на катедра „Публична администрация“: „30 години реформи на публичното управление в Централна и Източна Европа: следващия хоризонт“. Предстои издаването на Сборник от доклади от конференцията.